

האשמת הקורבן על-ידי המטפל כפונקציה של החוויה הטרואומטית של המטופל

ד"ר אינה לוי* ופרופ' שרה בן דוד**

* ד"ר אינה לוי - המרכז האוניברסיטאי באריאל והמכללה האקדמית צפת

** פרופ' שרה בן דוד - המרכז האוניברסיטאי באריאל

1. האשמה כלפי קורבנות טראומה

- האשמה מצד המטפלים כלפי קורבנות טראומה מהווה חלק מתופעה רחבה של "האשמת הקורבן". תופעה זו מאפיינת את התגובה החברתית כלפי קורבנות.

- תגובה חברתית של האשמה כלפי קורבנות, בכלל, וקורבנות של חוויות טראומטיות, בפרט, מתבטאת בדחייה, התרחקות, הפחתה בערך, מינימיזציה של הסבל וחוסר רצון לעזור (Ryan, 1976).

2. האשמה כלפי קורבנות טראומה מינית

- התגובה המאשימה בולטת במיוחד כלפי קורבנות של טראומה מינית. זאת מכיוון שבשונה מחוויות טראומטיות אחרות, פגיעה מינית מהווה סוגיה חברתית, משפטית ופוליטית מורכבת (Dye & Roth, 1990).
- האשמה כלפי קורבנות תקיפה מינית קיימת לא רק בקרב הציבור הרחב, אלא גם בקרב אנשי מערכת אכיפת החוק ובעלי מקצועות שמשתייכים לכוחות הצלה וסיוע. לראייה מחקרים מראים ששופטים (Tang, 2000), רופאים, אחיות רפואיות (Campebell, 2006) ושוטרים (Campebell, 2006) נוטים להאשמת קורבנות תקיפה מינית.

3. האשמה כלפי קורבנות טראומה מינית בקרב מטפלים

● גם בקרב מטפלים קיימת האשמת הקורבן, ובמיוחד ביחס לקורבנות של תקיפה מינית. כך למשל ממצאי מחקרם של דאיי ורוס (Dye & Roth, 1990) מראים כי:

● פסיכיאטרים נוטים להסכים עם מיתוסים על אונס יותר מאשר פסיכולוגים ועובדים סוציאליים.

● ראייה נוספת לתגובה מאשימה של מטפלים כלפי קורבנות תקיפה מינית קשורה לטכניקות טיפוליות בהן מוכנים לבחור מטפלים (Dye & Roth, 1990):

● 64% מהמטפלים מוכנים לדון עם המטופלת בדרכים לשינוי התנהגותה, כאשר מטרת השינוי היא להפוך את ההתנהגות לפחות פרובוקטיבית ופחות מפתה ביחס לגברים.

● 56% מהמטפלים מוכנים לדון עם המטופלת על רצונה הלא מודע להיאנס.

● 66% מהמטפלים מוכנים לבחון פרשנות שרואה בתגובתה של הקורבן לתקיפה מינית תוצר של קונפליקט נוירוטי קודם.

4. תגובה מאשימה של מטפלים כלפי קורבנות טראומה מינית – המשך

האשמת הקורבן מצד המטפלים קיימת לא רק כלפי קורבנות נשים ולא רק כלפי קורבנות אונס. כך למשל:

- במחקר שבחן יחסם של יועצים שעוברים הכשרה טיפולית כלפי קורבנות אונס גברים (Kassing & Prieto, 2003) נמצא ש:
 - יועצים, נשים וגברים כאחד, האשימו קורבנות אונס גברים שלא נלחמו בתוקף וציינו שהקורבן היה צריך להלחם.
- במחקר שבחן הבדלים בין עמדות של מטפלים, סטודנטים בהכשרה טיפולית ומועמדים להכשרה טיפולית ביחס לקורבנות של התעללות מינית (Collings, 2003) נמצא ש:
 - אין הבדלים בין מטפלים בעלי רמות הכשרה שונות בנטייה להסכים עם מיתוסים על התעללות מינית.

5. האשמת הקורבן ואמונה בעולם צודק

- אחד ההסברים המרכזיים לנטייה להאשמת הקורבן היא תיאורית האמונה בעולם צודק של לרנר (Lerner, 1977).

- בני אדם תופסים ומבינים את מושג הצדק כהתאמה מושלמת בין הסיבה למסובב (Heider, 1958). במילים אחרות:

כל אחד מקבל את המגיע לו, ולכל אחד מגיע מה שהוא קיבל.

- קיומו של קורבן תמים מהווה איום על האמונה בעולם צודק, כי הרי בעולם צודק בני אדם טובים לא אמורים לסבול.

- איום זה יוצר דיסוננס קוגניטיבי בין האמונה של הפרט בעולם צודק לבין עובדת הקורבנות.

- בכדי לפתור דיסוננס זה, הפרט יכול לבחור ב-1 משני פתרונות מרכזיים:

- הפרט יכול לסייע לקורבן ובכך להחזיר את הצדק על כנו.

- במידה ולא ניתן לסייע לקורבן, ניתן להאשים את הקורבן, כיוון שקורבן אשם לא מאיים על האמונה בעולם צודק.

6. מודל האשמת הקורבן בהתאם לתיאורית האמונה בעולם צודק (Lerner, 1977)

כל אחד מקבל את המגיע לו ולכל אחד מגיע מה שהוא מקבל.

דברים רעים לא קורים לאנשים טובים

פגיעה בקורבן תמים ~ < מעידה על חוסר צדק

דיסוננס קוגניטיבי

סיוע לקורבן > ~ פתרון ~ < הכחשת הקורבנות או האשמת הקורבן

7. השערות וסיכום

השערות

- בהתאם לטענותיה של תיאורית האמונה בעולם צודק בדבר שני פתרונות אפשריים לדיסוננס בין האמונה לבין המציאות הקורבנית, ניתן לשער כי:
- מטפלים בעלי אמונה חזקה בעולם צודק יטו יותר להאשמת הקורבן מאשר מטפלים בעלי אמונה חלשה בעולם צודק.
 - האשמת הקורבן תהייה תלויה בתחושת המטפל לגבי יכולתו לסייע לקורבן.

סיכום

- לאור התגובה החברתית המאשימה כלפי קורבנות של אירועים טראומטיים חשובה יכולת המטפל ליצור עבור המטופל אווירה נטולת האשמה ושיפוטיות.
- לאור היותה של האשמה מנגנון התמודדות עם קורבנות של האחר, קיימת חשיבות רבה לעיסוק תיאורטי ומחקרי בתופעה זו.
- העלאת המודעות להאשמת הקורבן תאפשר לצמצם את השפעתה על ההליך הטיפולי בקורבן.

8. מקורות

- Campebell, R. (2006). Rape Survivors' Experiences With the Legal and Medical Systems. *Violence Against Women, 12*, 30-45.
- Collings, S. (2003). Child sexual abuse myth acceptance among aspirant, trainee, and registered psychologists in Durban, South Africa. *Social Behavior and Personality: An International Journal, 31*, 835-842.
- Dye, E., & Roth, S. (1990). Psychotherapists' knowledge about and attitudes toward sexual assault victim clients. *Psychology of Women Quarterly, 14*, 191-212.
- Heider, F. (1958). *The psychology of interpersonal relations*. New York: Wiley.
- Kassing, L. R., & Prieto, L. R. (2003). The Rape Myth and Blame-Based Beliefs of Counselors-in-Training Toward Male Victims of Rape. *Journal of Counseling & Development, 81*, 455 - 461 .
- Lerner, M. J. (1977). The justice motive: Some hypotheses as to its origins and forms. *Journal of Personality, 45*, 1-52.
- Ryan, W. (1976). *Blaming the Victim*. New York: Random House, Inc.
- Tang, K. (2000). Cultural Stereotypes and the Justice System: The Canadian Case of R. v. Ewanchuk. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology, 44*, 681-691.